

Νεοελληνικός Πολιτισμός

Ενότητα 4: Λαϊκός & Λόγιος Πολιτισμός

Φίλιππος Παππάς, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής

Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

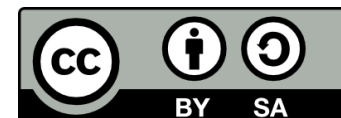

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

- Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση
- Η αξιολόγηση της λαϊκότητας: δημοτικό τραγούδι, Μακρυγιάννης, Θεόφιλος
- Αντιθετικά ζεύγη λόγιου λαϊκού στην τέχνη: η περίπτωση του Ζορμπά από το χαρτί στην οθόνη
- Και πάλι η ελληνικότητα: η λαϊκότητα ως στερεοτυπικό χαρακτηριστικό της: *Ποτέ την Κυριακή*

Το δημοτικό τραγούδι

- Το δημοτικό τραγούδι
- Δημιουργία – Γέννηση
- Μορφή, μουσικότητα, χρήσεις
- Άγνωστοι συγγραφείς
- Υψηλού επιπέδου πνευματικού προϊόν
- Όχι λογοτεχνία - Τα δημοτικά τραγούδια εντός του γραπτού λογοτεχνικού κανόνα.

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα

- Δεν μας αρκεί η μορφή και η μουσικότητα για να βαφτίσουμε κάτι υψηλό ή χαμηλό

Εικόνα 1

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα

- Ζητήματα ιστορίας του ελληνικού τραγουδιού
- Το ρεμπέτικο και η διάλεξη του Μ.Χατζιδάκι
- Μελοποιήσεις ποιημάτων. Ποίηση και στιχουργική

Το Ρεμπέτικο τραγούδι

Το ρεμπέτικο τραγούδι

- Δημιουργία
- Διαμάχες για την καθιέρωση
- 3 περίοδοι

Εικόνα 2

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

- Ζητήματα ιστορίας του ελληνικού τραγουδιού
- Το ρεμπέτικο και η διάλεξη του Μ.Χατζιδάκι
- Το ρεμπέτικο ανάμεσα στο χώρο της λαϊκής και λόγιας παράδοσης
- Συζητήσεις για τα υπέρ και κατά της αξίας του ρεμπέτικου

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

Λαϊκό – Λόγιο

Χαμηλό – Υψηλό

Πρωτογενές - διανοητικό

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

- Μακρυγιάννης
- Πρότυπα που εκφράζουν με την γλώσσα του λαού κάποια εντελώς πρωτογενή βιώματα
- Φράσεις του Μακρυγιάννη έχουν μείνει παροιμιώδεις ακόμη και σήμερα
- Στοιχεία πρωτοτυπίας, συμβολισμού και μοναδικότητας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τι είναι Τέχνη;

Συζήτηση με τους φοιτητές

Τι είναι τέχνη?

- Λόγοι πρωτοτυπίας, μοναδικότητας, έκφρασης είτε λόγοι ιδεολογικοποίησης
- Όταν η στόχευση είναι υψηλή, όταν τα νοήματα είναι σύνθετα, τα μέσα ακολουθούν συγκεκριμένη μορφολογία και συγκεκριμένες προδιαγραφές τότε μιλάμε για καλλιτεχνικό προϊόν

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: Μέσο - Μεσολαβητής

- Ο ερχομός της τηλεόρασης (1966), πολύ αργότερα όμως παγιώνεται η χρήση του
- Σημαντική η γνώση της ύπαρξης κάθε μέσου ή μεσολαβητών (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδας) και η λειτουργία τους

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

- Έχει υπερτονιστεί το κομμάτι της λαϊκότητας-γενναιότητας κτλ διότι
  - Λόγω της ρευστότητας του νεότερου Νεοελληνικού πολιτισμού
  - Διότι πολλοί ανακάλυψαν την Νεότερη Ελλάδα ψάχνοντας τον λαϊκό της πολιτισμό

Αλέξης Ζορμπάς

Αντιθετικά ζεύγη λόγιου λαϊκού στην τέχνη: η περίπτωση του Ζορμπά από το χαρτί στην οθόνη

Νίκος Καζαντζάκης (1883 – 1957): Συγγραφέας, από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες λογοτέχνες

- Οι δυο βασικοί κόσμοι

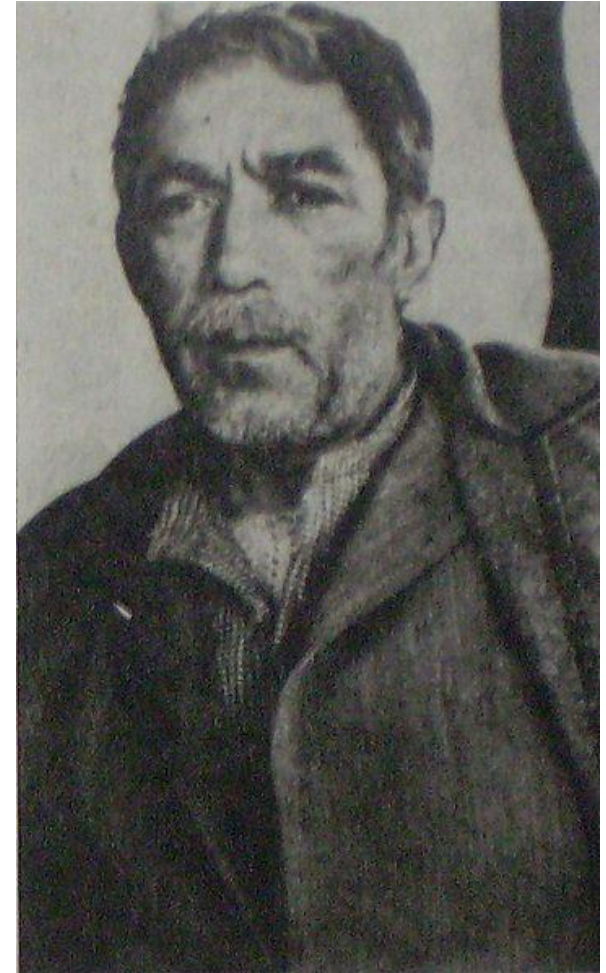

Αλέξης Ζορμπάς (Zorba the Greek) - Άντονι Κουίν

Περισσότερα για την ταινία [εδώ](#)

Εικόνα 3

Εικόνα 4: Άντονι Κουίν

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: Παραδείγματα

Αντιθετικά ζεύγη λόγιου λαϊκού στην τέχνη: η περίπτωση του Ζορμπά από το χαρτί στην οθόνη

Η ταυτότητα του Ζορμπά και η ταυτότητα που πρεσβεύει το συρτάκι

Εξύψωση της αυθεντικής, λαϊκής, πρωτογενούς, φιλοσοφημένης διάστασης

Ποτέ την Κυριακή

Και πάλι η ελληνικότητα: η λαϊκότητα ως στερεοτυπικό χαρακτηριστικό της: *Ποτέ την Κυριακή*

Εικόνα 5: Μελίνα Μερκούρη

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Περισσότερα στοιχεία για την ταινία [εδώ](#)

[βίντεο](#)

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και συνδέσεις

Και πάλι η ελληνικότητα: η λαϊκότητα ως
στερεοτυπικό χαρακτηριστικό της: *Ποτέ την
Κυριακή (Μελίνα Μερκούρη)*

Δύο πόλοι, Λόγιο – Λαϊκό

*Το δίπολο της Νεοελληνικής συνείδησης και της
Νεοελληνικής Πολιτισμικής ιστορίας*

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Συζήτηση με τους φοιτητές, Βασικά ερωτήματα για την τέχνη

Οι χρήσεις των προτύπων – τα θεμέλια της αυθεντικότητας και της λαϊκότητας

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και
συνδέσεις

Αυθεντική έκφραση – στόχευση – διάδοση του έργου

Λόγια/Λαϊκή Κουλτούρα: συγκρίσεις και
συνδέσεις

Ομιλία Μάνου Χατζιδάκι

Η ομιλία του Μάνου Χατζιδάκι για το ρεμπέτικο (1949)

...Γιατί θά 'ναι κάπως ανόητο αν νομίσουμε, ότι ο χασάπικος μπορεί ή πάει ν' αντικαταστήσει το ταγκό. Οι λαϊκοί τούτοι ρυθμοί έχουν κάτι πολύ, περισσότερο απ' όσο χρειάζεται για να καλυφθούν οι βραδινές μας διασκεδαστικές ώρες - άσχετα αν αυτός ο χαρακτήρας επιβάλλεται κι επικρατεί στις λαϊκές τάξεις....

Περισσότερα [εδώ](#)

Ομιλία Μάνου Χατζιδάκι (2)

Η ομιλία του Μάνου Χατζιδάκι για το ρεμπέτικο (1949)

... Επιτρέψατέ μου τώρα να σάς παρουσιάσω δύο από τους πιο γνήσιους και πιο δημοφιλείς εκπροσώπους της σύγχρονης ελληνικής λαϊκής μουσικής· τον Μάρκο Βαμβακάρη και τη Σωτηρία Μπέλλου με το συγκρότημά της. .... Πριν δυό χρόνια ο ίδιος ο Τσιτσάνης τραγούδησε για πρώτη φορά πάλι αυτούς τους στίχους «Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι - το σκοτάδι είναι βαθύ - κι όμως ένα παλικάρι δεν μπορεί να κοιμηθεί», ο ερωτισμός προχωράει και θίγει ακέραια το ανικανοποίητο, δίδοντας μια τόσο λεπτή μα τόσο έντονη αίσθηση μιας βαριάς ατμόσφαιρας, λες και προμηνούσε ένα άγχος, μια καταιγίδα.

Περισσότερα [εδώ](#)

Σεφέρης: Ένας Έλληνας, ο Μακρυγιάννης

Γιώργος Σεφέρης

Ένας Έλληνας - ο Μακρυγιάννης

[Πηγή: Γιώργου Σεφέρη, «Δοκιμές», εκδ. Ίκαρος, Αθήναι 1981 (4)]

...γιατί δεν υποφέρνω να βλέπω το άδικο να πνίγει το δίκιο. Για κείνο έμαθα γράμματα στα γεράματα και κάνω αυτό το γράψιμο το απελέκητο, ότι δεν είχα τον τρόπον όντας παιδί να σπουδάξω...

...Είμαστε στο «εμείς» κι όχι στο «εγώ».

- Ο κόσμος του Μακρυγιάννη – έκφραση συλλογικής ψυχής

Περισσότερα [εδώ](#)

Σεφέρης: Ένας Έλληνας, ο Μακρυγιάννης (2)

Γιώργος Σεφέρης

Ένας Έλληνας - ο Μακρυγιάννης

[Πηγή: Γιώργου Σεφέρη, «Δοκιμές», εκδ. Ίκαρος, Αθήναι 1981 (4)]

Δεν επαινώ τον Μακρυγιάννη γιατί δεν έμαθε γράμματα, αλλά δοξάζω τον πανάγαθο Θεό που δεν του έδωσε τα μέσα να τα μάθει. Γιατί αν είχε πάει σε δάσκαλο, Ήταν ακριβώς το εναντίον: θα είχαμε ίσως πολλές φορές τον όγκο των Απομνημονευμάτων σε μια γλώσσα, όλο κουδουνίσματα και κορδακισμούς....

...Γιατί έτσι όπως μας φανερώνεται ο Μακρυγιάννης, βλέπουμε ολοκάθαρα πως αν και αγράμματος, δεν ήταν διόλου ένας ορεσίβιος ακαλλιέργητος βάρβαρος...

Περισσότερα [εδώ](#)

Σεφέρης: Ένας Έλληνας, ο Μακρυγιάννης (3)

Γιώργος Σεφέρης

Ένας Έλληνας - ο Μακρυγιάννης

[Πηγή: Γιώργου Σεφέρη, «Δοκιμές», εκδ. Ίκαρος, Αθήναι 1981 (4)]

είναι το κοινό χτήμα της μεγάλης λαϊκής παράδοσης του Γένους. Είναι η υπόσταση, ακριβώς, αυτού του πολιτισμού, αυτής της διαμορφωμένης ενέργειας, που έπλασε τους ανθρώπους και το λαό που αποφάσισε να ζήσει ελεύθερος ή να πεθάνει στα '21.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας φτωχός φουστανελάς που είχε τη μανία να ζωγραφίζει. Τον έλεγαν Θεόφιλο. Τα πινέλα του τα κουβαλούσε στο σελάχι του, εκεί που οι πρόγονοί του βάζαν τις πιστόλες και τα μαχαίρια τους. Τριγύριζε στα χωριά της Μυτιλήνης, τριγύριζε στα χωριά του Πηλίου και ζωγράφιζε... Ο κόσμος τον περιγελούσε.

- Εκφράζει συλλογικότητα, συνέχεια, λαϊκή σοφία, γράφει σε δημοτική

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Hawtreys_-_Punch_cartoon_-_Project_Gutenberg_etext_16727.png

Εικόνα 2: GreekBaglama1

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:GreekBaglama1.jpg> , By Arent. CC BY-SA 3.0

(<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en>), via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Εικόνα 3: Meet Zorba

<https://www.flickr.com/photos/psigrist/4791438226/>

By Peter Sigrist, [CC BY 2.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/deed.en>)], via flickr

Εικόνα 4: AQ Zorba el Griego

http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AAQ_Zorba_el_Griego.jpg

See page for author [Public domain or Public domain], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Εικόνα 5,6: Melina Mercouri (1985)

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AMelina_Mercouri_\(1985\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AMelina_Mercouri_(1985).jpg)

By Bart Molendijk / Anefo (Nationaal Archief) [CC-BY-SA-3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>)], via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons

Εικόνα 7: Fair use via Wikimedia Commons from Wikimedia Commons, http://en.wikipedia.org/wiki/File:Never_on_sunday423.jpg

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φίλιππος Παππάς - Γρηγόρης Πασχαλίδης. «Νεοελληνικός Πολιτισμός. Λαϊκός και Λόγιος πολιτισμός». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

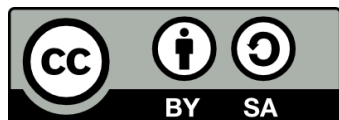
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: <Γιομελάκης Δημήτριος>
Θεσσαλονίκη, <15/10/2014>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

